

Rapport 2011:68

Arkeologisk utredning etapp 2 och förundersökning

Gäverstad 1:4

RAÄ 263 och 264
Gäverstad 1:4
Västra Husby socken
Söderköpings kommun
Östergötlands län

Rickard Lindberg

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Gäverstad 1:4

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Åtgärdsförslag	7
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	9
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	10

Omslagsbild: RAÄ 264 från V. Foto Rickard Lindberg.

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

På uppdrag av Sand & Grus AB Jehander utförde Östergötlands museum en arkeologisk utredning etapp 2 och en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Gäverstad 1:4 i Västra Husby socken och Söderköpings kommun. Inom det aktuella området planeras täktverksamhet samt en väg till den nya takten.

Utredningen etapp 2 utfördes vid en fyndplats för en holkyxa (RAÄ 263) där vägen till den nya takten är planerad att gå. Fyra schakt öppnades vid fyndplatsen, inget av arkeologiskt intresse framkom på platsen.

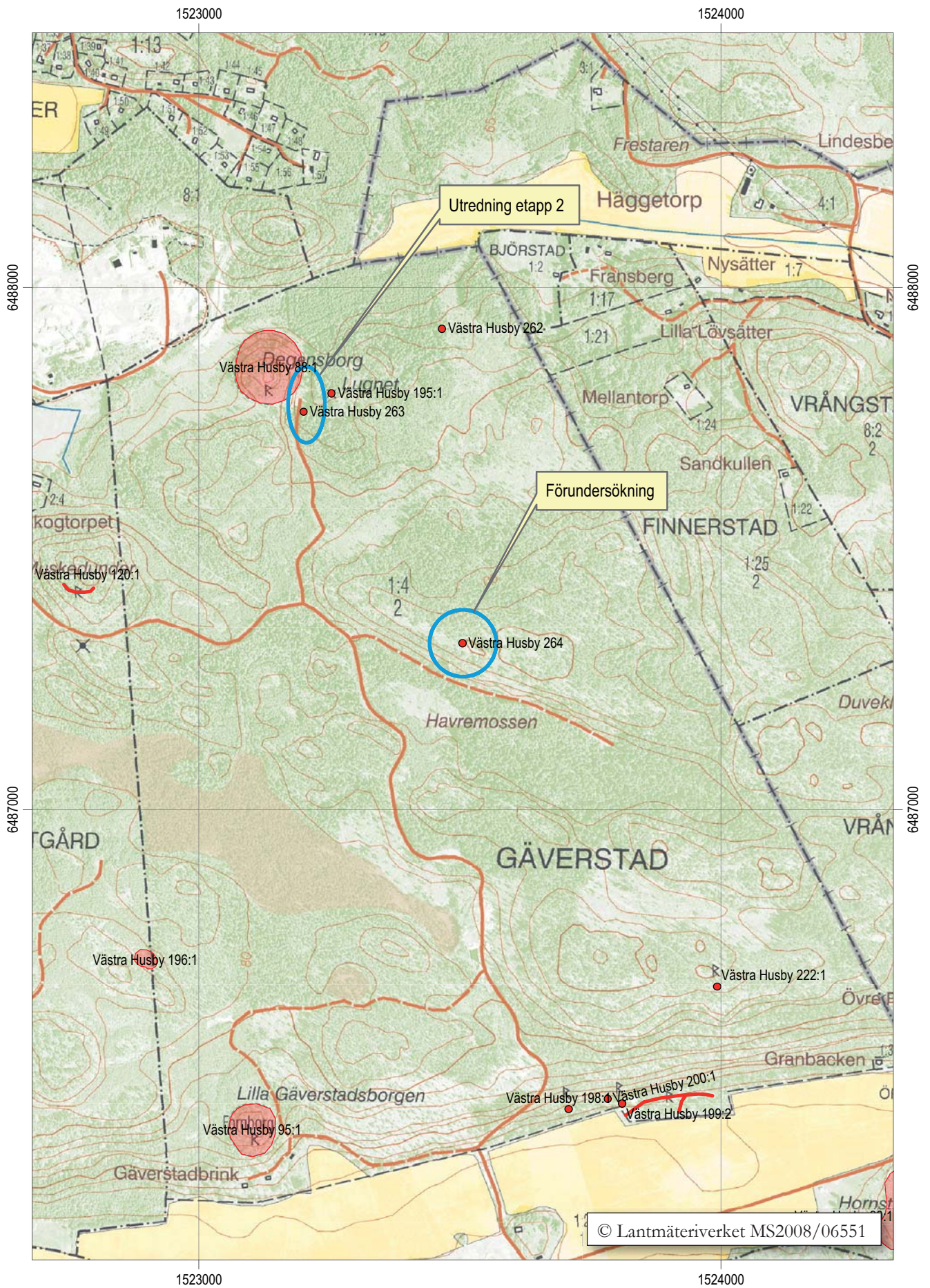
Förundersökningen utfördes intill ett gravröse (RAÄ 264). Syftet med förundersökningen var att avgränsa fornlämningen samt att konstatera om det finns ytterligare fornlämningar i anslutning till röset. Vid avtorvningen framkom en stenpackning runt röset. Stenpackningen avgränsades mot väster, dock kunde inte stenpackningen på grund av sin omfattning avgränsas mot söder, norr eller öster. Det gick inte inom ramen för förundersökningen att konstatera om stenpackningen är byggd av människa eller om den har ett naturligt ursprung.

I anslutning till röset och i stenpackningen kunde fyrastensamlingar observeras. Stensamlingar höjde sig svagt över marknivån och arbetshypotesen var att dessa kunde utgöra möjliga sekundärgravar. En av stensamlingarna undersöktes. Inga fynd eller gravläggning kunde konstateras. Undersökningen av visade dock att den var uppbyggd av mänsklig hand.

Vid fyndplatsen RAÄ 263 bedömer undertecknad att inga vidare arkeologiska åtgärder är nödvändiga förutsatt att inga ändringar av vägens sträckning sker. I samråd med Carin Claréus från länsstyrelsen utmättes ett fornlämningsområde in runt RAÄ 264 utifrån de topografiska begränsningarna vid röset. Om ingen exploatering utförs inom fornlämningsområdet bedömer undertecknad att inga vidare arkeologiska insatser är nödvändiga. Om exploatering sker inom fornlämningsområdet bör röset, stenpackningen och stensamlingarna undersökas vidare i en slutundersökning (särskild undersökning).

Rickard Lindberg
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8G 7e, med undersökningsområdena markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands museum utförde en arkeologisk utredning etapp 2 och en arkeologisk förundersökning inför planerad täktverksamhet med en ny väg inom fastigheten Gäverstad 1:4. Det planerade verksamhetsområdet är ca 319 000 m² stort och har tidigare varit föremål för en arkeologisk utredning etapp 1 (Schönbeck 2006). Förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland.

Uppdragsgivare var Sand & Grus AB Jehander vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för upprättande av undersökningsplan och kostnadsberäkning var Mattias Schönbeck. Ansvarig för fältarbetet och utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

I det nu aktuella undersökningsområdets närhet finns ett antal kända forn- och kulturlämningar. Ca 150 m nordväst om det planerade verksamhetsområdet ligger fornborgen Degensborg (RAÄ 88) och en bebyggelse-lämning efter jordtorpet Lugnet (RAÄ 195). I närheten till fornborgen och bebyggelse-lämningen har även en s k

holkyxa påträffats (RAÄ 263). Den planerade vägen är tänkt att passera fornborgen Degensborg på dess östra sida och i sydöst ansluta till befintlig väg. Inom det planerade täktområdet finns ett gravröse (RAÄ 264).

Väster om undersökningsområdet finns en fornborgsliknande stenvall (RAÄ 120). 400-600 m söderut är ett flertal stensättningar (RAÄ 198, 199), en stensträng (RAÄ 200) och en osäker stensättning (RAÄ 222) registrerade. 250-550 m från den östra gränsen av det planerade verksamhetsområdet finns ett flertal bebyggelse-lämningar (RAÄ 209, 210, 237 och 238 Drothems sn).

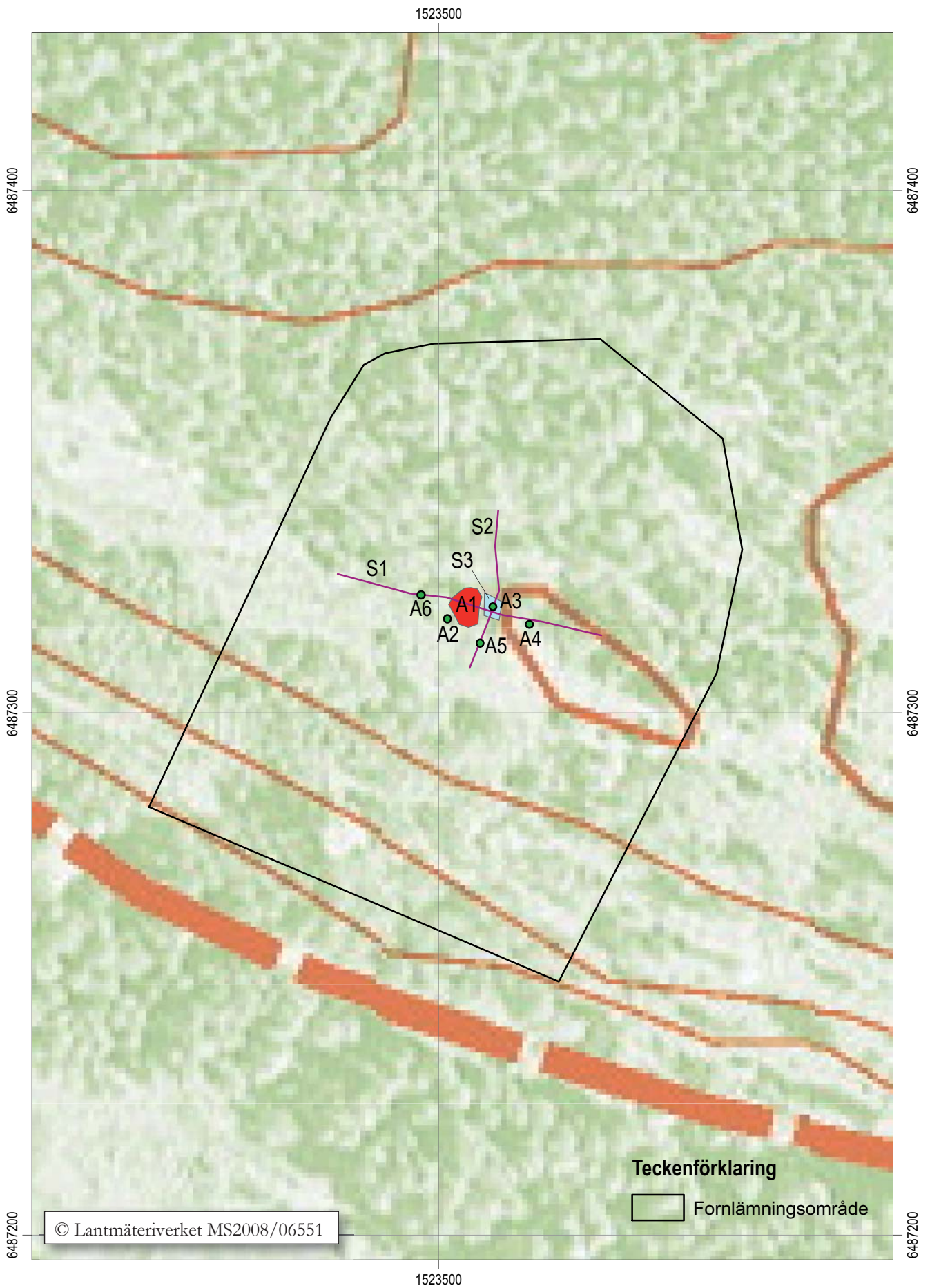
De olika arkeologiska insatserna omfattade dels utredning etapp 2 vid den planerade vägen i anslutning till fyndplatsen för holkynan (RAÄ 263) och dels förundersökningen av området med gravröset (RAÄ 264).

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 2 var att undersöka närområdet till den plats där man tidigare skall ha påträffat en holkyyxa i brons (RAÄ 263). Förundersökningens syfte var att konstatera förekomsten av ytterligare fornlämningar, ej synliga ovan mark, i anslutning till RAÄ

Figur 3. RAÄ 264 från N med A3 i förgrunden. Foto Rickard Lindberg.

Figur 4. Schakt, anläggningar och fornlämningsområde vid RAÄ 264. Skala 1:1 000.

264 samt att avgränsa dessa lämningar. Påträffade lämningar skulle undersökas avseende karaktär, omfattning och datering. Syftet med förundersökningen var inte att delundersöka själva röset.

Det samlade resultatet skall ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens fördjupade planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Utredningen etapp 2 utfördes som en sökschaktsgrävning. Schaktbeskrivningar upprättades. Utredningsschakten skulle ha mätts in med DGPS med detta gick inte att genomföra på grund av tekniska problem.

Röset (RAÄ 264) ligger inom ett relativt svårtillgängligt område, varför maskinellt arbete inte gick att utföra vid förundersökningen. Arbetet vid förundersökningen utfördes därför för hand genom att markytor och schakt i närhet till röset avtorvades. Påträffade lämningar dokumenterades genom beskrivning, fotografering och inmätning med DGPS.

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum

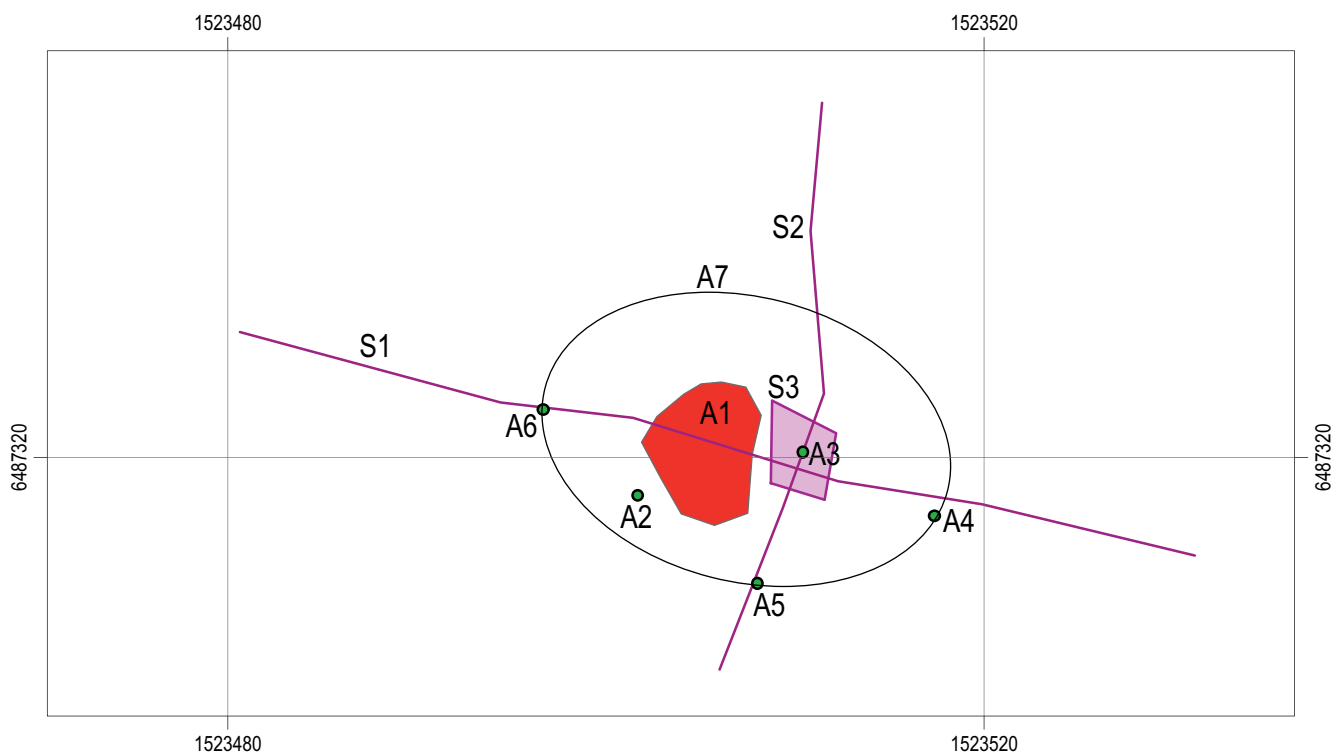
Resultat och tolkning

Utredning etapp 2 vid RAÄ 263

Vid utredningen etapp 2 öppnades totalt fyra schakt. Två schakt öppnades vid fyndplatsen som är belägen vid en vändplats där den vid utredningstillfället befintliga vägen slutar. Ytterligare två schakt öppnades där den nya vägen var planerad att gå norr om fyndplatsen. Utredningsschakten var 0,30-0,50 m djupa och undergrunden bestod av morän. Inget av arkeologiskt intresse framkom i schakten.

Förundersökning vid RAÄ 264

Gravröset (A1) är beläget norr om en långsträckt bergklack. Söder om bergklacken stupar topografin markant mot sydväst. Eftersom syftet inte var att delundersöka själva röset koncentrerades arbetet på att utröna om ytterligare fornlämningar fanns i anslutning till graven. Stensamlingar hade konstaterats i anslutning till röset redan vid utredningen etapp 1 (Schönbeck 2006). Den största av dessa stensamlingar var belägen strax öster om röset och fick utgöra utgångspunkt för de två schakt som öppnades. Vid avtorvningen framkom en stenpackning i anslutning till röset. Stenpackningen (A7) avgränsades mot väster. Stenpackningen kunde på grund av sin omfattning inte avgränsas mot söder, norr eller öster. I söder fanns dock en naturlig topografisk avgränsning. Stenpackningen var tätast runt röset för att variera i täthet längre ifrån graven. På ett ställe undersöktes stenpackningen ned till undergrunden. Packningen bestod

Figur 5. Schakt och anläggningar vid förundersökningen vid RAÄ 264. Skala 1:400.

här av ett lager med ca 0,2 m stora stenar. Det gick inte att inom ramen för förundersökningen konstatera om stenpackningen var uppförd av människa eller om den hade ett naturligt ursprung. Det är inte omöjligt att det rör sig om ett område med naturlig sten som är förstärkt i samband med anläggandet av gravröset. Denna tolkning styrks av att, som ovan beskrivits, packningen var tätast runt gravröset för att med ökat avstånd från röset variera i täthet och således ge ett mer naturligt intryck. Undertecknad bedömer att stenpackningen bör ses som fornlämning intill och omkring röset. Stensamlingarna (se nedan) kan utgöra begränsning av den del av stenpackningen som utgör fornlämning.

I anslutning till röset och i den ovan beskrivna stenpackningen kunde fyra stensamlingar observeras som kunde utgöra möjliga sekundärgravar. Stensamlingarna höjde sig svagt över marknivån. Två stensamlingar var tydligt avgränsade, A2 och A3, medan de övriga två var mer otydligt avgränsade, A4 och A6. A2 undersöktes och var ca 1,40 m i diameter av 0,05 till 0,40 m stora stenar. Inga fynd eller gravläggning kunde konstateras i A2. Centralt i stenpackningen påträffades ett sotigt parti och i anslutning till det sotiga partiet fanns en kantställd sten. Utifrån förundersökningsresultatet bedöms A2 vara uppförd av mänsklig hand. Avsaknaden av gravläggning och fynd stärker inte teorin att dessa stensamlingar är sekundärgravar även om det fortfarande måste ses som en möjlighet. En alternativ tolkning är att dessa stensamlingar har tillkommit i samband med uppförandet av gravröset. Ytterligare en tolkning kan vara att stenen, åtminstone de stensamlingarna närmast röset, kommer från röset då det är omplockat och har en rektangulär mittgrop. Stensamlingarna bör dock behandlas som gravar inför en vidare undersökning.

Ca 3 m sydöst om röset, i schakt 2, påträffades en stensamling med kol, A5. Anläggningen är otydligt avgränsad. Anläggningen kan vara en härd men en naturlig brand är också en möjlig tolkning.

Åtgärdsförslag

Vid fyndplatsen RAÄ 263 bedömer undertecknad att inga vidare arkeologiska åtgärder är nödvändiga förutsatt att inga ändringar av vägens sträckning sker. Efter länsstyrelsens anvisning mättes ett fornlämningsområde in runt RAÄ 264 utifrån de topografiska begränsningarna vid röset. Om ingen exploatering kommer att utföras inom fornlämningsområdet bedömer undertecknad att inga vidare arkeologiska insatser är nödvändiga. Om exploatering kommer ske inom fornlämningsområdet bör röset, stensamlingarna och delar av stenpackningen undersökas vidare i en slutundersökning (särskild undersökning).

Referenser

Tryckta källor

Schönbeck, M. 2006. Arkeologisk utredning etapp 1.

Gäverstad 1:4. Västra Husby socken, Söderköpings kommun, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum, Kulturmiljöavdelningen. Rapport 2006:41.

Övriga källor

Informationssystemet om fornminnen (FMIS)

Tekniska uppgifter

Lokal	Gäverstad
Socken	Västra Husby
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	RAÄ 263 och 264
Ekonomiskt kartans blad	8G 7e
Koordinater	X6487248-6487371, Y1523444-1523558
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 2 och arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens dnr	431-2996-07
Länsmuseets dnr	133/07
Länsmuseets projektnummer	530621
Uppdragsgivare	Sand & Grus AB Jehander
Kostnadsansvarig	Sand & Grus AB Jehander
Projektledare	Rickard Lindberg
Personal	Fredrik Samuelsson
Fältarbetsid	2007-08-01 och 2007-08-07--10
Fynd	Nej
Foto	Endast digitalt
Analys	Nej
Grafik	Rickard Lindberg
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:68 © Östergötlands museum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar förundersökning

Schakt 1

Längd: Ca 50 m

Bredd: Ca 0,50 m

Djup: 0,05-0,15 m

Undergrund: Sten, 0,15-0,20 m stora

Övrigt: Stenpackningen börjar i V efter ca 6 m men inget slut påträffades i Ö.

Schakt 2

Längd: Ca 30 m

Bredd: Ca 0,50 m

Djup: 0,05-0,15 m

Undergrund: Sten, 0,15-0,20 m stora

Övrigt: Stenpackningen inte avgränsad i N eller S.

Schakt 3

Längd: Ca 5 m

Bredd: Ca 4 m

Djup: 0,10-0,20 m

Undergrund: Sten, 0,15-0,20 m stora

Övrigt: Ytan avtorvades för att avgränsa A3.

Figur 6 t b. Östra delen av S1 från V. Foto Rickard Lindberg.
Figur 7 nedan. Södra delen av S2 från S. Foto Rickard Lindberg.

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar förundersökning

A1

Form i plan: Närmast rund
Storlek i plan: ca 7 m i diam
Höjd: 0,40 m
Fyllning: Sten 0,20-0,40 m stora, enstaka 0,50-0,70 m stora
Tolkning: Röse
Övrigt:

A2

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 1,40 m i diam
Höjd: 0,35 m
Djup: 0,18 m
Fyllning: Sten 0,05-0,40 m stora, vanligen 0,20 m stora
Tolkning: Stensamling
Övrigt: Tydligt avgränsad.

A3

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 1,90 m
Höjd: 0,40 m
Djup:-
Fyllning: Sten 0,30-0,40 m stora
Tolkning: Stensamling
Övrigt: Tydligt avgränsad. Enstaka kolbitar i toppen.

A4

Form i plan: Oval
Storlek i plan: 1,40 x 1 m stor
Höjd: 0,20 m
Djup:-
Fyllning: Sten 0,20 m stora
Tolkning: Stensamling
Övrigt: Otydlig avgränsning, glesare packning än A2 och A3.

A5

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,90 m i diam
Djup: 0,10 m
Fyllning: 0,15-0,20 m stora och kol
Tolkning: Möjlig härd
Övrigt: Otydlig avgränsning. Mindre sten i mitten av anläggningen. Ingen skärersten påträffades i anläggningen. Kan vara resultatet av en naturlig brand.

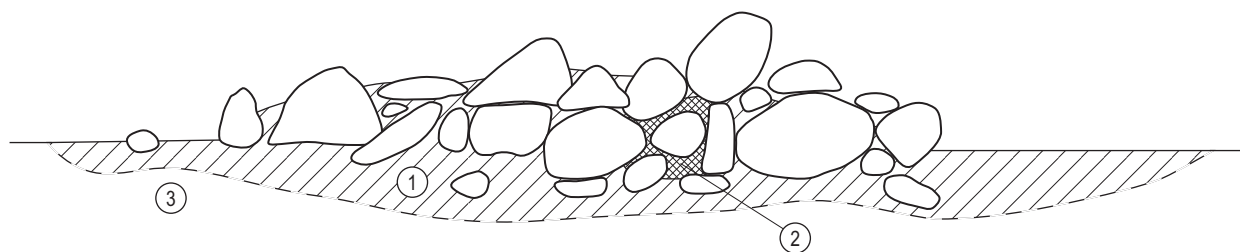
A6

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 2 m i diam
Höjd: 0,30 m
Fyllning: Sten 0,15-0,20 m stora
Tolkning: Stensamling
Övrigt: Ej helt avtorvad. Otydligt avgränsad.

A7

Form i plan: -
Storlek i plan: minst 30x50m
Djup: 0,10-0,15 m
Fyllning: Sten 0,05-0,20 m stora
Tolkning: Stenpackning
Övrigt: Ej helt avgränsad.

A2
profil mot N

- 1 Brun siltig sand med sten.
- 2 Sotlager.
- 3 Undergrund. Rödbrun morän.

0 1m

Figur 8. A2 från N. Foto Rickard Lindberg.

Figur 9. S3 med A3 från S. Foto Rickard Lindberg.

På uppdrag av Sand & Grus AB Jehander utförde Östergötlands museum en arkeologisk utredning etapp 2 och en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Gäverstad 1:4 i Västra Husby socken och Söderköpings kommun. Inom det aktuella området planeras täktverksamhet och en väg till den nya tåkten.

Utredningen utfördes vid en fyndplats för en holkyxa (RAÄ 263) där vägen till den nya tåkten är planerad att gå. Fyra schakt öppnades vid fyndplatsen, inget av arkeologiskt intresse framkom på platsen.

Förundersökningen utfördes intill ett gravröse (RAÄ 264). Vid avtorvningen framkom en stenpackning runt röset. Stenpackningen avgränsades mot väster, dock kunde inte stenpackningen på grund av sin omfattning avgränsas mot söder, norr eller öster.

I anslutning till röset och i stenpackningen kunde fyrastensamlingar observeras. Stenansamlingarna höjde sig svagt över marknivån och arbetshypotesen var att dessa kunde utgöra möjliga sekundärgravar. En avstensamlingarna undersöktes. Inga fynd eller gravläggning kunde konstateras. Undersökningen av visade dock att den var uppbyggd av mänsklig hand.